

Det

Kongelige Norske Videnskabers-Selskabs

Aarsberetning

for

1874.

H 584

Thronhjøm.

Johan L. Sundts Bogtrykkeri.

1875.

De

Konungens Norske Videnskabs-Selskabs

Årsberetning

1874

1874

Tromsø

1875

Til

KONGEN.

Direktionen for det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Throndhjem tillader sig herved at aflægge sin underdanige Beretning om Selskabets Virksomhed i Aaret 1874.

Selskabets aarlige Fest høitideligholdtes paa Deres Majestæts høie Fødselsdag den 21de Januar med en Tale af Selskabets daværende Præses, Hr. Biskop Grimelund. Talens Thema var: Om den sikreste Samfundsgrundvold.

I den for 1873 indgivne underdanige Beretning er det berørt, at der inden Selskabet var reist Forhandlinger om en Revision af de siden 1815 gjældende Statuter for samme. Efterat denne Sag i forrige Aars Foraar havde været Gjenstand for Drøftelse i en Række Generalforsamlinger, blev et Udkast til nye Statuter vedtaget den 10de Juni. Det har været Deres Majestæt forelagt og er under 29de Juli f. A. naadigst bleven stadfæstet.

Det væsentligste ved denne Statutforandring kan sammenfattes under følgende Punkter:

Selskabets Organisation er forsaavidt forandret, som Medlemmernes Inddeling i Klasser, der under de nuværende Forhold var blevet uden Betydning, er ophævet.

Bestemmelserne i de ældre Statuters §§ 21, 22 og 27 om Medlemmets Optagelse, Prisaftandlinger og Præmiers Udsættelse, som i en Række af Aar havde været forladt i Praxis, er udeladt. Medlemmerne optages nu, saaledes som det længe har været Skik, uden nogen Afhandlings Indsendelse efter Forslag af Direktionen og Afstemning i en Generalforsamling.

Endel Bestemmelser om de Selskabets Funktionærer paahvilende Pligter og Forretninger er udeladt for at gives Plads i særlige Instruxer.

Raadigheden over Selskabets Indtægter er bleven lagt helt og holdent i Generalforsamlingens Haand, medens den før statutmæssig udøvedes af Direktionen, ihvorvel denne i de senere Aar havde givet Medlemmerne Anledning til paa den aarlige Generalforsamling at forhandle og afstemme over Anvendelsen af endel af Indtægterne.

Endelig er Selskabets Formaal ved de nye Statuter anderledes begrændset end tidligere. Medens de ældre Statuter opstillede som Selskabets Formaal at virke til «Videnskabeligheds, Oplysnings og Vindskibeligheds Fremme,» angiver de nye Statuter det som Selskabets Maal at fremme videnskabelige Bestræbelser og Oplysning ved dets Bibliothek og dets øvrige Samlinger, ved Understøttelser til Undersøgelser og Reiser i videnskabelige Øiemed og til Udgivelse af videnskabelige Arbejder, ved Optagelse af saadanne i dets Skrifter og ved andre Midler, som maatte staa til Raadighed. Derhos er det i Statuternes § 3 bestemt, at saatænge en methodisk og kraftig Virksomhed i en Flerhed af Retninger paa Grund af Selskabets indskrænkede Midler ikke er mulig, skal Midlerne, saavel hvad Samlingernes Udvikling som hvad Meddelelse af Understøttelse angaar, fortrinsvis anvendes til Fremme af de naturhistoriske, arkeologiske og historiske Videnskaber, dog saaledes, at Bibliotheket fremdeles søges udviklet i almenvidenskabelig Retning. Ved Samlingernes Forøgelse og ved Bevilgning af Understøttelser i videnskabelige Øiemed skal det efter Statuternes § 4 fortrinsvis have for Øie at bidrage til den videnskabelige Belysning af de nordlige Egne og fornemmelig af det nordenfjeldske Norge.

Ved disse Bestemmelser har Selskabet opnaaet paa den ene Side at klargjøre sin Stilling, idet Virksomheden er begrændset efter de Evner, som Medlemmernes personlige Forhold til Videnskaben og de forhaandenværende Midler frembyde, paa den anden at bringe sin Virksomhed i Overensstemmelse med Nutidens

videnskabelige Methode og med den Anvisning, som de stedlige Forholde naturligen synes at give med Hensyn til Feltet for Virksomheden.

Direktionen nærer det Haab, at den gennemførte Forandring af Statutterne vil blive til Gavn for Selskabets Virksomhed.

Af Selskabets Midler havdes i 1874 meget lidet disponibelt til specielle Bevilgninger i Retning af Understøttelser i videnskabelige Øiemed. Dette havde sin Grund dels i Overskridelser af de for 1873 beregnede Udgifter, dels i en af Omstændighederne nødvendiggjort forøget Bevilgning til Selskabets naturhistoriske Samling og Bevilgning af en Løn af 100 Spdlr. til Bestyreren af dets Oldsagsamling. Der blev derfor paa Budgettet for 1874 kun opført 50 Spdlr. til Reiser i arkeologiske Øiemed og 70 Spdlr. til Hr. Forstmester Norman i Anledning hans Undersøgelser over den arktiske Flora.

Bevilgningen til Hr. Norman var en Efterskudsbevilgning for 1873. Der er derfor fra ham ingen Beretning indkommen i Anledning denne Bevilgning. Af hans Beretning om de i 1873 foretagne Reiser er meddelt Uddrag i Aarsberetningen for samme Aar.

Af de til Reiser i arkeologiske Øiemed bevilgede 50 Spdlr. har Hr. Adjunkt Rygh erholdt 25 Spdlr. til en Reise gennem Overhalvden, Grong og endel af Snaasen, og Hr. Student Undset 25 Spdlr. til en Reise i Kystdistrikterne.

Hr. Rygh har fra sin Reise indbragt til Selskabets Oldsamling ialt 23 Nummere. Derhos har han i sin Indberetning meddelt mange af ham indsamlede Oplysninger om faste Fornlevninger i disse Egne og om tidligere fundne Oldsager, som enten er gaaet tabt, eller som det ikke lykkedes ham at erhverve.

Hr. Student Undset har bereist den søndre Kyst af Trondhjemsfjorden fra Ørkedalsøen og udover, samt Hevne og derfra gjort en Afstikker til Bod i Romsdalen. Som det nærmeste Udbytte af sin Reise har han bragt hjem til Oldsamlingen 20 Nummere, hvoraf 9 tilhøre Stenalderen, 7 Jernalderen, de øvrige en senere Tid. Som det vigtigste af disse fremhæver han en Rune-

sten fra en Gravhaug paa Vatn i Vasbygden med en Indskrift, der viser sig at staa paa et Overgangstrin mellem den længere og den kortere Runerække, samt et Fund af Flintsager fra en Myr paa Baret i samme Bygd, der er mærkeligt saavel ved Sagernes Beskaffenhed og det Antal, hvori de bleve fandne, som ved deres Leie. Derhos fik han ogsaa Oplysning om mange andre Oldsager, der dels maa ansees tabte, dels ikke kunde findes frem for Øieblikket; ogsaa derved er skaffet tilveie nye Bidrag til Kundskaben om disse Egnes antikvariske Forhold.

Begge disse Stipendiater fremhæve derhos som en væsentlig Frugt af deres Virksomhed, at de haabe at have bidraget meget til hos Almuen at udbrede Kundskab om Oldsagers Beskaffenhed og Betydning samt Interesse for deres Bevaring; men de udhæve tillige, at det er nødvendigt, at saadanne Reiser stadig gjentages ogsaa i de samme Egne, om den rette Virkning deraf skal vise sig.

De til Reiser i naturvidenskabelige Øiemed bevilgede 50 Spdlr. tilligemed 20 Spdlr. af Naturaliesamlingens Annum er bevilget Hr. Conservator Storm til i Forening med Hr. Præparant, Skolelærer Dybdahl at foretage en Reise i og udenfor Throndhjemsfjorden, hvorom Beretning vil forefindes nedenfor, hvor Naturaliesamlingen omhandles.

Bibliotheket har været aahent til Udlaan to Timer ugentlig, undtagen i den sedvanlige Ferietid, ialt 84 Gange. I 705 Udlaan har der ialt været udlaant 999 Bind og Hefter til 152 forskjellige Personer.

Af de udlaante Bøger hørte 112 Bind og Hefter til Theologi, til Retsvidenskab 12, Lægevidenskab 68, Filosofi 15, Politik og Moral 1, matematiske Videnskaber 35, Naturhiutorie 103, Fysik og Chemi 26, tekniske og økonomiske Fag 32, Sprogvidenskab og Skjønliteratur 286, Historie og Geografi 194, Literaturhistorie 40, lærde Selskabers Værker 17, Samlinger af blandet Indhold samt Aviser 58. Bibliothekets Læseværelse har været holdt aabent 3 Eftermiddage i Ugen fra Kl. 3—5. Benyttelsen har som sedvanligt siden Athenæets Oprettelse kun været ringe, hvorved dog

er at bemærke, at Athenæet har erholdt udlånt til Udlæggelse de af Bibliothekets Tidsskrifter, som det har ønsket.

Bibliotheket er forøget i 1874 med 300 Verker, udgjørende 425 Bind og Hefter, indkomne dels som Kjøb og dels som Gave. Katalog er udkommet, hvori Givernes Navne ere anførte. Bibliothekets Manuskriptsamling er, foruden ved nogle Gaver, forøget ved endel Afskrifter, der for Selskabets Regning ere tagne af Hr. Pastor emer., Carl T. Schmidt efter forskellige de kjøbenhavnske Samlinger tilhørende Manuskripter. Ved Gave fra Opmaalingskontoret gennem Hr. Oberstløjtnant Broch er Bibliothekets Kartsamling forøget med et betydeligt Antal Karter.

Efterat Hr. Adjunkt Rygh i en Række af Aar med stor Dygtighed og Nidkærhed havde bestyret Selskabets Samling af Oldsager og derved bragt denne i en sterk og glædelig Fremvekst, frasagde han sig i Juni 1873 sammes Bestyrelse, der henimod Udgangen af nævnte Aar overtoges af Hr. Cand mag. Lossius, som i Sommeren 1874 i sin Egenskab af Samlingsbestyrer foretog en Reise til Stockholm for at deltage i den arkeologiske Kongres og sætte sig ind i de derværende Samlinger. Kort efter sin Hjemkomst blev han imidlertid rammet af en Sygdom, som for længere Tid vilde hindre ham fra at kunne ofre Samlingen sine Kræfter. Han begjærede sig derfor entlediget allerede fra Oktober Maanedes Begyndelse. Paa Direktionens Anmodning overtog Hr. Adjunkt Rygh da atter Samlingens Bestyrelse indtil videre.

Af den af Hr. Rygh indgivne Beretning om Samlingens Tilstand i det forløbne Aar meddeles her følgende Uddrag: Samlingens Tilvekst har i 1874 gaaet op til 226 Nummere, det højeste Antal, hvormed den hidtil i noget Aar er forøget. Han udhæver, at dette maa ansees som en meget stor Forøgelse for en Samling, som har et indskrænket og derhos ikke synderlig oparbejdet Virkefeldt. En Sammenligning med den aarlige Forøgelse af Universitetets Samling, der i Regelen ikke overstiger 400 Nummere, viser bedst, hvilket glædeligt Opsving vor Samling og dens Virksomhed har taget. Med Undtagelse af 15 Nummere fra Middel-

alderen og den nyere Tid og nogle faa, hvis Alder ikke sikkert kan bestemmes, bestaar Forøgelsen af jordfundne Sager fra Hedenommen. Deraf kommer paa Stenalderen 23 Nummere, paa Broncealderen 3, paa den ældre Jernalder 32 i 8 Fund og paa den yngre Jernalder 147 i 51 Fund. Naar undtages en eneste Gjenstand fra Romsdalen er det hele indkommet fra de to throndhjemske Amter, nemlig 117 Nummere fra det søndre Amt, hvoraf 3 femtedele fra Fosens Fogderi, og 86 fra nordre Amt. Blandt disse Fund er der hel Del særdeles værdifulde, der vil være af væsentlig Betydning for den arkeologiske Forskning. De indkomne Stenaldersager, hvoraf over Halvdelen skriver sig fra Fosen, giver saaledes nye Beviser for, at Skiferformationen eller den arktiske Stenalder ligesaafuldt er repræsenteret langs Kysten som i det indre af Landet, og omvendt er der indkommet et Flintspyd af almindelig sydkandinavisk Form fra Tømmeraas i Grong, det nordligste Punkt, hvor en Gjenstand af Flintklassen hidtil er funden i det indre af Landet. — Derhos er der flere specielle Former, som ikke hidtil ere forekomne i det throndhjemske, saaledes et Par Hulmeisler fra Aafjorden, en Slibesten for Stenøkser og 3 «skeformede Skrabere» fra Vasbygden i Ørlandets Præstegjeld; de sidste fundne under saadanne Omstændigheder, at der kan være nogen Grund til at vente, at der ved fortsat Undersøgelse kunde findes et Verksted til Flintredskabers Forfærdigelse paa dette Sted. Fremdeles er der blandt det indkomne 2 Exempler paa det sjeldne Tilfælde, at Stenaldersager findes i Gravhauge fra Jernalderen, indkomne med disses Materiale. — Forresten er i det hele den forholdsvis store Tilvekst af Stenalder-samlingen et nyt vegtigt Bevis for, at ogsaa denne Del af Landet har været temmelig sterkt befolket i hin Tid, hvad man hidtil for 5 Aar siden kunde være tilbøielig til at tvivle om, fordi der dengang knapt kjendtes 10 Stenaldersager fra det throndhjemske. Blandt de faa Broncefund er det ene fra Toddnes i Sparbuen af overordentlig Betydning, fordi det hører til de faa sikre Gravfund fra Broncealderen, som kjendes i Landet, og som ellers hidtil kun ere forekomne paa Sydkysten. Blandt Jern-

aldersfundene fremhæves den paa Vatn i Vasbygden fundne Runesten med Runer fra den ældre Jernalders senere Periode. Den allerstørste Del af Aarstilveksten er indkommet som Gaver. Fortegnelserne over Gaverne ere hvert Halvaar blevne indrykkede i Aviserne. Blandt Giverne fremhæves den throndhjemske Filialafdeling af den antikvariske Forening, der som sedvanligt har overdraget Samlingen hele Udbyttet af de for dens Regning foretagne Gravninger og Reiser, og dens Gaver have en saameget større Verdi paa Grund af de paalidelige og udførlige Oplysninger om Findestederne og Findemaaden, som ledsage dem.

Naturaliesamlingens Bestyrer Hr. Conservator W. Storm indberetter angaaende denne Samling, at han i 1874 Aars Sommer har besøgt forskellige Steder i og udenfor Throndhjemsfjorden — Tuterøen, Ørlandet, Tarven, Hiteren — for at forskaaffe Exemplarer af forskellige Dyreformer og paa anden Maade indhente Oplysning om deres Forekomst m. m. Det var iser Hensigten at erholde saadanne Søfuglearter, som enten ikke ere repræsenterede i Samlingen eller savnes i visse Dragter, der kunde tjene til at fuldstændiggjøre de forhen paabegyndte Rækker heraf. Navnlig havdes Opmerksomheden henvendt paa at skaffe Unger i Dunklødning af de paa disse Kanter hækkende Arter. Dernæst var det hans Plan ved Hjælp af Bundskrabben at indsamle lavere Sødyr og endelig, men kun forsaavidt som Leiligheden dertil maatte være gunstig, at medtage Exemplarer ogsaa af andre Dyreklasser, hvoraf der forhen ikke har været Anledning til at samle synderligt. Af Fugle er i Aarets Løb erhvervet og opstillet 27 Stykker, hvoraf de fleste erholdtes paa den omhandlede Reise og kunne være af Interesse i den nævnte Henseende. Saaledes er Samlingen kommen i Besiddelse af temmelig fuldstændige Rækker af flere Arter af *Larus*, *Anas*, *Mergus* og *Fuligula*, som kan tjene til at vise Fuglenes Fjærombytte efter Alder og Aarstid. Af dunklædte Unger, som Samlingen ikke forhen havde, erholdtes 3 *Larus*arter, *Lestris parasitica*, *Mergus Serrator*, *Colymbus arcticus*, *Numenius phasopus*, *Hæmatopus ostralegus*, *Charadrius hiaticulb.* Blandt mindre almindelige eller

idetmindste til visse Aarstider her i Egnen sjeldnere Fugle, som ere erhvervede, kan nævnes *Procellaria glacialis* (om Sommeren), *Mormon arcticus* (om Sommeren), *Strix Otus*, *Sylvia atricapilla* (om Vinteren).

Af Fiske, hvoraf Samlingen forhen er i Besiddelse af et større Antal af de her i Fjorden forekommende Arter, er i det sidste Aar kun faa tilkomne, deriblandt en, som det synes, saa langt mod Nord sjelden Art, *Raniceps niger*. Forøvrigt er udstoppet en Gaupe samt en større udenlandsk Slange og nogle udenlandske Fugleskind. — Uheldige Omstændigheder, saasom langvarige Storme, og Vanskeligheden ved i Fisketiden at erholde Rorsfolk, vare ofte til Hinder for at kunne foretage Ekscursioner med Bundskraben paa større Dybder, hvorfor han maatte indskrænke sig til at samle paa lavere Dyb og paa Stranden, hvor han især havde Anledning til at samle et større Antal Molluskskaller, som Samlingen ikke forhen havde. Dernæst benyttedes Anledningen til at paabegynde en Samling af Insekter, hvoraf den hidtil Intet har havt fra det nordenfjeldske. Blandt lavere Sødyr, som her i Trakten synes at være temmelig sjeldne, og hvoraf Samlingen ikke forhen havde Exemplarer, nævnes *Alectro Sarsii* (ved Garsen og Tarven paa 70 Favnes Dyb), *Solaster papposus* (Bjugn-fjorden), *Asteropris pulvillus* (Garten), *Ctenodiscus crispatus* (Stjørdalsfjorden). En større Del af de lavere Sødyr har der endnu ikke været Anledning til at faa bestemt og opstillet, dels fordi Samlingen har manglet de fornødne Hjælpemidler og hverken har havt Arbeidsrum eller passende Inventarium for Opstillingen eller stadig Arbeidsassistance, dels fordi andet Arbeide i Samlingen har optaget Tiden. I det sidste Aar har nemlig en Omordning og dermed forbunden Afpuddning af en større Del af Samlingens Gjenstande fundet Sted formedelst Opførelse af nyt fast Inventarium; en Del af de ældre paa Glas og Spiritus opbevarede Gjenstande, ialt henved 200 Nummere, ere opstillede paa ny anskaffede Glas efter den ved Universitetsmusæet brugelige Methode; en større Del af Gjenstandene er blevet nummereret, etiketteret og katalogiseret. Sam-

lingen er fremdeles aaben for Publikum og har stadig haft mange besøgende.

Med Hensyn til Mineral- og Myntsamlingerne er for forrige Aar ingen Beretning indkommet. Dette har sin Grund i, at begge henimod Slutningen af Aaret ere overgaaede til nye Bestyrere. Mineralsamlingen har imidlertid været overtaget af Direktionens Medlem Carstens, men da han paa Grund af sin Stilling som Bestyrer af den tekniske Skoles Mineralsamling ikke gjerne ønsker at bestyre ogsaa Selskabets, har man rettet Anmodning til Hr. Adjunkt Getz om at overtage denne Samlings Bestyrelse og har Haab om, at han vil gjøre dette. Myntsamlingens Bestyrelse blev ved Hr. Rektor Müllers Fraflyttelse velvillig overtaget af Hr. Overlærer Carstens. Den er i Aarets Lob i det hele forøget med 18 Exemplarer, nemlig to Sølvmedaljer, hvoraf den ene er præget til Minde om Carl XII's Fald ved Frederikshald, 14 diverse Sølvmynter, en Mynt af Nikkel og 1 Kobbermynt. Af disse ere 6 Mynter erhvervede ved Kjøb for Sølvverdien (2 Spd. 48 Skill.), Resten er skjænket som Gave.

I Forbindelse med Beretningen om Samlingerne maa bemerkes, at afdøde Akvarelmaler Berg har skjænket Selskabet nogle ethnografiske Gjenstande fra Abyssinien.

Af Selskabets Skrifter er intet udkommet i 1874. Derimod er med Bidrag af Selskabet af Hr. Stipendiat Axel Blytt udgivet 2det Binds 1ste Hefte af Norges Flora, hvoraf 1ste Bind af afdøde Professor Blytt tidligere er udgivet paa Selskabets Bekostning. Hr. A. Blytt har henimod Aarets Slutning meddelt Direktionen, at 2det Binds 2det Hefte ogsaa var færdigt til Trykning.

Hr. Professor G. O. Sars har i Anledning Udgivelsen af en Afhandling om *Brisinga coronata*, hvortil af Selskabet tidligere er bevilget 200 Spdlr., meddelt Direktionen, at denne Sum paa Grund af det Omfang, han har fundet det nødvendigt at give Afhandlingen, ikke vil strække til, men at der sandsynligvis vilde udkræves et ikke ubetydeligt Tilskud. Han bemærkede i Forbindelse hermed, at han, forsaavidt Selskabet fandt Betænkelig-

heder herved, vilde kunne faa Afhandlingen trykt som Universitetsprogram. Da Selskabet ikke for Tiden kunde afse et større Beløb end det bevilgede, er man med Hr. Sars kommen overens om, at overlade Universitetet de paa Selskabets Bekostning allerede stukne og tildels trykte Plancher til Verket mod at erholde godtgjort det dertil anvendte Beløb.

I Aarets Løb er der indtraadt fuldstændigt Skifte af Direktionens Medlemmer. Hr. Biskop Grimelund fratraadte sin Stilling som Præsæs allerede i April Maaned. Da det dengang kunde forudses, at de nye Statuter inden kort Tid vilde kunne forelægges Deres Majestæt, besluttedes det, at intet nyt Valg af Præsæs skulde finde Sted, før Statutsagen var tilendebragt. Under 21de September foretoges efter de nye Statuter nyt Valg af Direktion. Til Præsæs valgtes da medundertegnede Provst B. L. Essendrop, til Vicepræsæs Pastor, Institutforstander Sigvald Skavlan og til Direktører medundertegnede Cand. min. C. W. Carstens, Skoledirektør J. A. Bonnevie og Høiesteretsadvokat K. L. Bugge. Denne Direktion tiltraadte sin Funktion fra 1ste October og har saaledes kun i en liden Del af Aaret ledet Selskabets Virksomhed.

Selskabets Formue udgjorde ved Udgangen af 1874:

1.	Hammers Legat i Panteobligationer .	Spd.	16,857.	60	Sk.
2.	Poulsens Do. i Do.	—	4,152.	30	—
3.	Do. Do. i Statsobligationer .	—	1,855.	«	—
4.	Aas & Hustrues Do. i Panteobligationer	--	3,000.	«	—
5.	Hammers Legats Rentefond i Thron-				
	hjemms Sparebank	—	64.	22	—
6.	Poulsens Do. Do. i Do.	—	116.	88	—
7.	Fond til Udgivelse af en Flora og af				
	Hammers Manuskripter	—	21.	44	—
8.	Byggefondet	—	226.	81	—
			Spd.	26,293.	85 Sk.

De væsentligste Udgiftsposter have udgjort:

Lønninger	ca. Spd.	533.
Til Bibliotheket	- --	394.
- Oldsamlingen	- --	39.
- Naturaliesamlingen	- --	290.
- Myntsamligen	- --	8.
- Trykning og Bekjendtgjørelser	- --	235.
- Skatter m. m.	- --	125.
- Stipendier	- --	210.
- Udgivelse af «Norges Flora»	- --	425.
- Renter og Afdrag	- --	161.
Afsatte Legatmidler	- --	346.
Afsat til Byggefondet	- --	175.
— - Florafondet	- --	40.

Idet Selskabet ved sin undertegnede Direktion aflægger denne Indberetning, beder det sig i Underdanighed bevaret i Deres Majestæts naadige Bevaagenhed.

Throndhjem den 1ste Marts 1875.

Underdanigst

Essendrop,
Præses.

Sigv. Skavland,
Vicepræses.

C. W. Carstens.

J. A. Bonnevie.

K. L. Bugge,
fung. Sekretær.

